

ЈУ ЗАВОД „КОМАНСКИ МОСТ“

ПРАВА ОСОБА СА ИНТЕЛЕКТУАЛНИМ ИНВАЛИДИТЕТОМ И ЊИХОВ СМЈЕШТАЈ У ЗАВОД „КОМАНСКИ МОСТ“

Амбасада
Савезне Републике Њемачке
Подгорица

Пројекат финансира Европска
унија посредством Делегације
Европске уније у Црној Гори

Ова публикација настала је у оквиру пројекта „Мониторинг поштовања људских права у установама затвореног типа у Црној Гори“ који је спровела Акција за људска права у сарадњи са Центром за грађанско образовање (ЦГО), Центром за антидискриминацију „ЕКВИСТА“ и Сигурном женском кућом. У изради публикације остварена је сарадња и са Министарством рада и социјалног старања Владе Црне Горе и ЈУ Завод „Комански мост“. Израду ове публикације финансирала је Европска унија, посредством Делегације Европске уније у Црној Гори, а кофинансирала Амбасада Савезне Републике Њемачке у Подгорици. Садржај публикације је искључиво одговорност Акције за људска права и ни у ком случају не одражава ставове донатора.

ПРАВА ОСОБА СА
ИНТЕЛЕКТУАЛНИМ
ИНВАЛИДИТЕТОМ
И ЊИХОВ СМЈЕШТАЈ
У ЗАВОД „КОМАНСКИ МОСТ“

Информације за кориснике и кориснице смјештене у ЈУ Завод „Комански мост“

Имаш право:

✓ да те поштују;

✓ да те нико не вријеђа, да те нико не туче;

✓ да се осјећаш сигурно;

✓ да добијеш љекове и помоћ љекара када се не осјећаш добро или те нешто боли;

✓ да добијеш одјећу и храну;

- ✓ да твоја соба буде чиста и угодна;

- ✓ да имаш свој орман за личне ствари;

- ✓ да добијеш џепарац;

- ✓ да сам/а донесеш одлуке које те се тичу;

- ✓ да одлучиш желиш ли јести и пити, гледати ТВ, изаћи напоље, како ћеш уредити свој простор;

✓ да се пожалиш ако ти нешто смета било коме од запослених - можеш да напишеш поруку Заштитнику људских права и слобода и ставиш је у сандуче које се налази у портирници и дјечјем павиљону, или да тражиш да разговараш са својим рођацима или са социјалним радником;

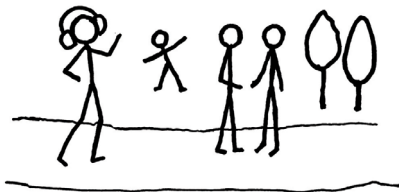
✓ да учиш нове ствари и радиш;

✓ да се одмориш од рада;

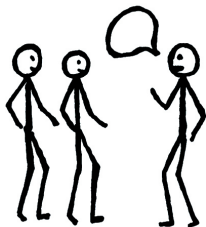

✓ да се дружиш, вјежбаш, боравиш на отвореном, слушаш музику, црташ;

✓ да тражиш да се о твом смјештају у Завод поново одлучује;

✓ да те саслушају васпитачи и директор;

- ✓ да имаш контакт са породицом;

- ✓ да добијеш колица ако не можеш да се крећеш.

Информације за грађане и грађанке

Особе са инвалидитетом имају дугорочна физичка, ментална, интелектуална или сензорна оштећења, која, у садејству с различитим баријерама, могу отежати њихово пуно и ефективно учешће у друштву на основу једнакости са другима.¹

Интелектуални инвалидитет односи се на ефекте сталног стања, које карактерише значајно нижи ниво интелектуалних способности, чији су резултат ограничења у интелектуалном функционисању. Интелектуални или развојни инвалидитет битно утиче на способности учења и коришћења информација. Присутан је у дјетињству и наставља се током цијелог живота.

¹ Члан 1 Конвенције Уједињених нација о правима особа са инвалидитетом, усвојене 13. децембра 2006.

Особа која има интелектуални инвалидитет способна је да учествује у свим аспектима дневног живота, али понекад захтијева више подршке од других да научи да обавља свакодневне задатке и прилагођава се промјенама.

Природно је да људе занима због чега се особе с интелектуалним инвалидитетом необично понашају. У нашој средини већ дуго владају предрасуде, па и страх од ових људи који су се ријетко могли видјети на јавним мјестима. Тим предрасудама доприносили су често и чланови породица особа са овим обликом инвалидитета, који су их се стидјели и крили их од свијета и контаката са другима. На срећу, посљедњих година ствари се мијењају на боље. Постоје организације особа са инвалидитетом, које у свој рад укључују особе са интелектуалним инвалидитетом и/или њихове родитеље или старатеље. Ускоро ће постојати и тзв. „куће на пола пута“, у којима ће особе са интелектуалним инвалидитетом моћи да живе у мањим заједницама, уз неопходну помоћ и подршку. Овај нови облик социјалне заштите има за циљ да осо-

бе са инвалидитетом задржи у локалној заједници и спријечи њихово смјештање у институције за-твореног типа.

Најбољи начин за сузбијање погрешних представа о особама с овом врстом инвалидитета је да се оне упознају.

Особе са интелектуалним инвалидитетом често имају више од једног оштећења. Могу имати и интелектуални и тјелесни инвалидитет и користити инвалидска колица. Ове особе много тога не могу да ураде саме, али је важно разумјети да су њихове потребе у суштини исте као и потребе осталих људи. Међутим, њима су њежност, пажња других и смирено опхођење потребнији него осталима.

Као и све друге особе, и особе са интелектуалним инвалидитетом имају потребу за поштовањем њиховог достојанства, посебно приватности. Имају потребу да буду саслушане и обавијештене о било којој промјени која треба да наступи у њиховом животу, као и о свакој одлуци која утиче на њихов свакодневни живот.

Они имају право, а и потребу да буду доживљени као личности. Некада могу имати проблем у успостављању контакта са другим људима и ту је важна подршка њима блиских особа, али и разумијевање заједнице која треба да буде отворена за њихову социјализацију.

За комуникацију им је потребно вријеме и стабилно окружење. Често особе са интелектуалним инвалидитетом не могу да кажу што желе, па њихови родитељи и асистенти морају да науче да препознају њихове знаке. Можемо комуницирати покретима или посматрањем дисања, израза лица, помоћу симбола и пиктограма, као и употребом компјутера.

Особе са интелектуалним инвалидитетом треба да буду укључене у све одлуке које их се тичу, у оној мјери у којој могу да разумију посљедице тих одлука. Ту спадају, првенствено, једноставне одлуке о храни и пићу, гледању телевизије, изласку, одабиру асистента итд.

Мада ове одлуке могу дјеловати једноставно, оне су често најважније у животу једне

особе. Породица, асистенти и стручно особље некад претпостављају да особе са интелектуалним инвалидитетом не могу донијети никакве одлуке, или да их је потребно заштитити тако што не треба ни о чему да одлучују. То често раде несвјесно, јер су неупућени, мислећи да им тако помажу.

Стручњаци који раде са особама са интелектуалним инвалидитетом обавезно треба да сарађују са њиховом породицом. Чланови породице, по правилу, најбоље познају особу са интелектуалним инвалидитетом, па су самим тим и њени најбољи посредници у комуникацији са остатком друштва. За особе са инвалидитетом, породица је понекад једина веза са свим другим дјеловима друштва и треба да им помогне да се образују, радно ангажују, друже, проводе слободно вријеме у шетњи, дружењу, рекреацији.

Особе са интелектуалним инвалидитетом треба да буду укључене у свакодневне активности. И оне треба да иду у ресторане, посјећују музеје, пливају у базенима... Такође, треба им омогућити

умјетничко изражавање путем сликања, плесања или стварања музике. Иако то изискује посебну пажњу и вријеме, ове активности су за особе са интелектуалним инвалидитетом неопходне да би се спријечила њихова усамљеност и осјећање напуштености, што за њих може имати посебно тешке посљедице.

Да би се остварио бољи положај особа са интелектуалним инвалидитетом неопходна је сарадња на свим нивоима и међу свим секторима, организацијама цивилног друштва, јавним установама (центрима за социјални рад, заводима, школама и сл.) и приватним иницијативама, али и представницима министарстава и завода који спроводе реформе система социјалне заштите.

Друштво треба да научи да су особе са интелектуалним инвалидитетом личности, а не објекти којима су потребни заштита и њега. Важно је да породица и друштво користе приступ чији фокус није на оштећењу, већ на подршци и развијању способности ових особа.

Особе са интелектуалним инвалидитетом и њихове породице су, нажалост, међу маргинализованијим групама у друштву. Потребно је изградити друштво које ће им пружити активну подршку кроз инклузивно образовање, радно ангажовање, становање уз подршку, едукацију и добро осмишљено слободно вријеме.

Приоритети особа са интелектуалним инвалидитетом у спровођењу Конвенције Уједињених нација о правима особа са инвалидитетом

Генерална скупштина Уједињених нација усвојила је Конвенцију о правима лица са инвалидитетом 13. децембра 2006. Скупштина Црне Горе је 15. јула 2009. ратификовала ову Конвенцију и њен Опциони протокол, чиме се наша држава обавезала да обезбиједи поштовање људских права свих особа са инвалидитетом и њихово активно укључивање у креирање политика и пракси које се односе на њих.

Ова Конвенција је посебно важна јер:

✓ промовише, штити и осигурава пуно и равноправно уживање свих људских права и основних слобода свих лица са инвалидитетом и промовише поштовање њиховог урођеног достојанства;

✓ захтијева да државе предузму ефективне и одговарајуће мјере да лицима са инвалидитетом омогуће да постигну максималну самосталност, потпуне физичке, менталне, социјалне и професионалне капацитете и потпуну укљученост и учешће у свим аспектима живота;

✓ обезбјеђује једнакост и забрану дискриминације, право на живот, једнако признање пред законом и приступ правди, слободу и сигурност, слободу од тортуре или суровог, нехуманог или деградирајућег поступања или кажњавања, слободу од искоришћавања, насиља и злостављања.

✓ Када владе потпишу Конвенцију оне морају обезбиједити поштовање ових права у оквиру својих закона. Уједињене нације надгледају државе да би осигурале њихово поступање у складу

са прописима Конвенције. Комитет Уједињених нација за права лица са инвалидитетом прима и разматра представке поднијете од стране или у име појединаца или група појединаца који тврде да су били жртве кршења одредби ове Конвенције од стране државе која је потписала Конвенцију.

Информације за родитеље и старатеље

Пријем у ЈУ Завод „Комански мост“

Право на смјештај у јавну установу Завод „Комански мост“ имају одрасле особе са интелектуалним инвалидитетом, којима се услјед стамбених или здравствених или социјалних или породичних прилика не може обезбиједити заштита на други начин.²

² Правилник о пријему корисника у ЈУ Завод „Комански мост“

О захтјеву за остваривање права на смјештај у ову установу рјешава у првом степену надлежни центар за социјални рад, а о жалби против рјешења центра одлучује Министарство рада и социјалног старања. Против рјешења Министарства рада и социјалног старања може се тужбом покренути спор код Управног суда Црне Горе.

Документација потребна за пријем корисника и корисница у Завод:

- ✓ извод из књиге рођених;
- ✓ социјална анамнеза која обухвата све информације о условима живота, породичним приликама, способностима, особинама и навикама корисника;
- ✓ налаз психолога, налаз Социјално-љекарске комисије коју организује Министарство рада и социјалног старања, ради остваривања права из социјалне и дјечје заштите, налаз локалне Комисије

за усмјеравање, а ускоро ће се моћи користити и налаз Комисије завода за запошљавање;

✓ рјешење о старатељству (сваки корисник/ца, мора имати старатеља – родитеља, сродника или особу из матичног ЦСР која је одговорна за његов/њен предмет);

✓ комплетни лабораторијски налази;

✓ ЕКГ, налаз плућа ЦТГ;

✓ љекарско увјерење да не болује од заразних болести;

✓ гинеколошки налаз за жене.

Стављање под старатељство

У ову установу могу бити смјештене само особе које су стављене под старатељство.

Орган старатељства је дужан да покрене поступак стављања под старатељство чим сазна да нека особа због интелектуалног инвалидитета треба да се смјести у Завод. **Пунољетна особа може бити стављена под старатељство центра за социјал-**

ни рад или неког сродника само ако јој је претходно у ванпарничном судском поступку, потпуно или дјелимично, одузета пословна способност због душевне болести, душевне заосталости или других узрока услед којих не може да се брине о својим правима и обавезама. Центар за социјални рад би, по службеној дужности, требало да покрене овај судски поступак, који је по својој природи хитан. Поступак укључује и вјештачење од стране специјалисте неуропсихијатра, на основу чијег извјештаја суд доноси одлуку. Након што особа буде у судском поступку лишена пословне способности, центар за социјални рад ће је, на основу судске одлуке, ставити под старатељство³, и по потреби, на иницијативу стараоца, или по службеној дужности, ако је то у интересу особе лишене пословне способности, покренути поступак смјештаја у установу (који опет води центар за социјални рад) у складу са чл. 100 Закона о социјалној и дјечјој заштити.

³ чл. 236 Породичног закона („Сл. лист РСГ“ бр. 1/07)

Имовина корисника и корисница услуга Завода „Комански мост“

Старатељ особе лишене пословне способности (родитељ или надлежни центар за социјални рад) дужан је да савјесно управља његовом/њеном имовином и да предузима све потребне радње да се прибаве средства за спровођење мјера које је у интересу те особе одредио центар за социјални рад.⁴ Ти издаци се првенствено подмирују из прихода или имовине особе лишене пословне способности, затим средстава добијених од лица која су дужна да је издржавају, и средстава које особа добија на име социјалне заштите и других извора.⁵

Родитељ/старатељ има право да редовно посјећује особу смјештену у Заводу и да, ако је потребно, иницира код управе разговоре и консултације које се тичу њеног/његовог положаја, потреба, или заштите интереса и права.

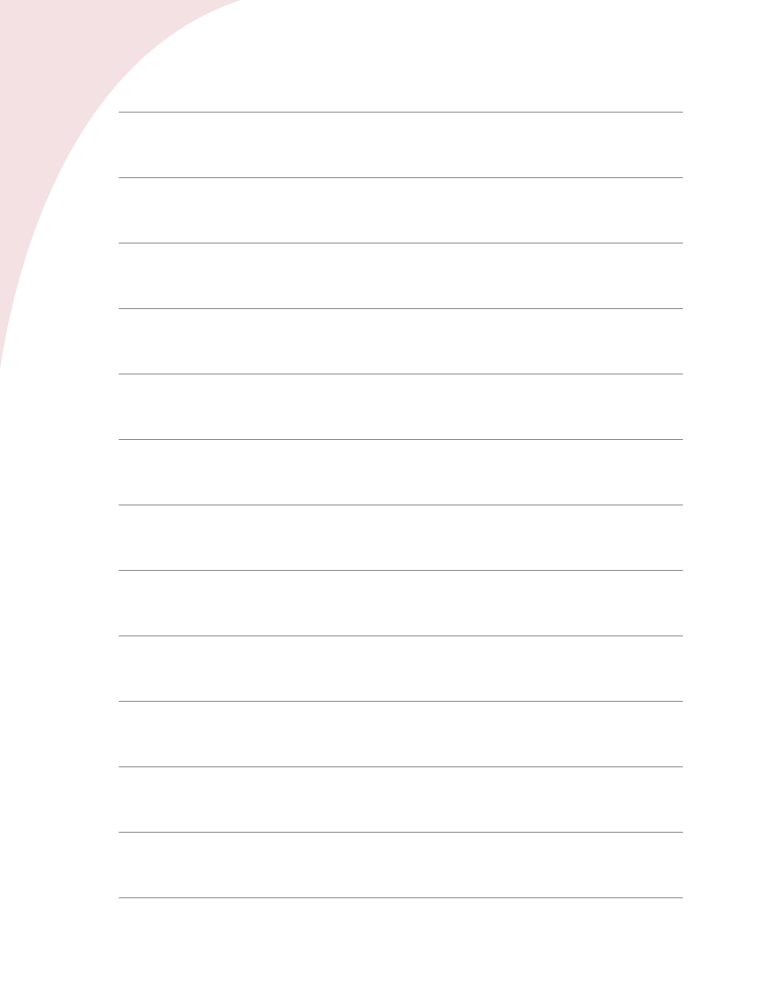
⁴ члан 195 Породичног закона („Сл. лист РЦГ“ бр. 1/07)

⁵ члан 196 Породичног закона („Сл. лист РЦГ“ бр. 1/07)

Управа Завода је дужна да редовно обавјештава своје кориснике и кориснице и њихове родитеље/старатеље о свему што се односи на њихова права и обавезе и живот у Заводу.

Приликом израде ове брошуре коришћена је публикација *Инклузија особа са тежим и тешким интелектуалним инвалидитетом*, чији је издавач „Inclusion Europe“ – Европска асоцијација удружења и особа са интелектуалним инвалидитетом и њихових породица, као и Конвенција Уједињених нација о правима особа са инвалидитетом, Закон о социјалној и дјечјој заштити Црне Горе, Породични закон Црне Горе, информације са интернет странице ЈУ Завода „Комански мост“ (<http://juzkomanskimost.me>), Извјештај мониторинг тима невладиних организација „Поштовање људских права штићеника ЈУ Завода „Комански мост“ (доступан на [www.hraction.org](http://www.hrraction.org)), материјал доступан на интернет страници *Disability Awareness Kit* (www.openroad.net.au/access/dakit/intellectual/inhandout1.htm).

SIGURNA ŽENSKA KUĆA

